

CUVÂNT ȘI LUMINĂ. MISIUNEA CATEHETICĂ A LOGOSULUI

Pr. lect. asoc. dr. Marius IOANA

Abstract: Lord Jesus Christ came into the world as Light, so that “whosoever believeth on Him should not abide in darkness” (John 12, 46). The children of Light receive His words as food and taste of the eternal life, as “man shall not live by bread alone, but by every word that proceedeth out of the mouth of God” (Matt. 4, 4).

Keywords: Word, Light, catechetical, Logos, life, wisdom, glory, brightness, power, salvation

Cele două legăminte pe care Dumnezeu le-a făcut cu omul debutează cu două afirmații întemeietoare. Dacă în prima carte a Vechiului Testament citim: „La început [...] a zis Dumnezeu: «Să fie lumină!»” (Facere 1, 1; 3), Evanghelia după Ioan continuă, teologic, afirmația de la începuturile Scripturii: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul [...] Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 1;14). Primul cuvânt în istoria creației a aparținut Logosului creator. Sf. Vasile cel Mare explică în omiliile sale în ce a constatat această poruncă creatoare: „când spunem glas, cuvânt sau poruncă a lui Dumnezeu, nu înțelegem prin cuvântul dumnezeiesc sunetul scos de organele vocale [...], ci socotim că ia formă de poruncă sensul dat de voința lui Dumnezeu, pentru a fi înțeles ușor de cei cărora li se adresează.”¹ Încă de la începuturi avem, așadar, alăturate Lumina care vine de la Dumnezeu cu Hristos Care S-a făcut trup pentru răscumpărarea noastră. De la lumina cea dintâi ajungem la Cuvânt, după cum glosează Sf. Vasile: „cel dintâi cuvânt al lui Dumnezeu a creat lumina, a risipit întunericul, a pus capăt tristeții, a veselit lumea, [...] a pus dintr-o dată în lume frumusețea luminii”.² Dar și de la Cuvânt ajungem la Lumină, ne lămurește Sf. Ioan Gură de Aur: „Pe atunci, pe timpul lui Moise, oamenii erau încă nedesăvârșiți și nu puteau să se ridice la înțelegerea lucrurilor celor mai înalte; de aceea Duhul Sfânt le-a istorisit pe toate acestea, coborând limba profetului la puterea de înțelegere a ascultătorilor. [...] După cum la facerea lumii, când, la porunca Stăpânului, a fost adusă la ființă lumina aceasta materială, s-a ascuns întunericul acesta văzut, tot așa și acum

¹ Sf. VASILE CEL MARE, *Scrieri. Partea întâia. Omilii la Hexaemeron*, PSB 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, p. 93.

² Ibidem, p. 94.

lumina cea spirituală a alungat întunericul înșelăciunii și a condus la adevăr pe cei rătăciți.”³

Asociată mereu cu Binele, Viața sau cu Înțelepciunea divină, Lumina cântă slava lui Dumnezeu și dezvăluie prezența Celui Preaînalt. Strălucirea Domnului Savaot (Is. 6, 1-3) este cântată de toată zidirea, între frumusețe și lumină există o legătură intrinsecă, ambele sunt atribute ale dumnezeirii: „Cel ce te îmbraci cu lumina ca și cu o haină” (Ps. 103, 2). Înțelepciunea divină se dezvăluie ca un reflex al Luminii dumnezeiești și ea învăluie toată creația. Omul nu poate să contemple splendoarea „feței Domnului” și să rămână viu, după cum mărturisesc Iacov (Facere 32, 20), Moise (Ieșire 34, 29-45) sau Ilie (IV Regi). Și totuși, chiar și când își doreau cu ardoare aceasta, urmând pilda lui Moise, cunoașterea lor despre Dumnezeu rămânea una nedeplină: „«A vedea Gloria lui Dumnezeu», adică a pătrunde până la fondul nematerial al lucrurilor, a străpunge taina Realității, a cunoaște obiectul divinității, - iată tot atâtea întreprinderi inaccesibile pentru omul care trăiește pe pământ. El trebuie să se mulțumescă să-L zărească „din spate”, să examineze suprafața lucrurilor prin care transpare expresia cea mai exterioară a Gloriei divine (Kavod). El nu poate distinge nimic mai mult decât atâta.” (Zohar)⁴

Mai târziu, rabinii învățau că omul care privește în față pe Dumnezeu își pierde vederea, dar obține credința (ebr. *emuna muhașit*), cu mult superioară vederii simple. *Emuna* aceasta este o vedere de orb. Și, la fel cum orbul folosește celalte simțuri cu mult mai mult, și omul „trebuie să simtă divinitatea cu simțul orbului”⁵. Chiar dacă nu poate vedea „slava lui Dumnezeu”, omul nu poate trăi departe de fața Lui: „întorcându-Ți fața Ta se vor tulbura” (Ps. 103, 30). El este atras continuu de măreția Lui care „robește și cutremură inima” (Iov 37, 22) și se poate împărtăși de lumina Lui: „la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea lumină.” (Ps. 35, 9)

În gândirea kabalistică, Tora e percepută ca o entitate preexistentă. Ea are aura unei cărți cosmice, primordiale. Moshe Idel enumeră patru caracteristici esențiale ale conceptualizării Torei, așa cum au fost ele gândite în imaginarul ebraic: „Tora [...] precedă creația lumii și servește totodată drept paradigmă a creației lumii. Tora cuprinde întregul spectru al cunoașterii celeste și mundane, servind astfel drept depozitar al gnozei perfecte și complete, ca puncte indispensabile între om și divin. Studiul Torei este un imperativ religios pentru că nici Dumnezeu n-a fost scutit de această obligație religioasă, ea a devenit un leitmotiv în gândirea rabinică.”⁶ Vasta literatură

³ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Omilii la Facere*, PSB 21, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 49.

⁴ ALEXANDRU SAFRAN, *Cabala*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 263.

⁵ ALEXANDRU SAFRAN, *Cabala*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 261.

⁶ MOSHE IDEL, *Perfecțiuni care absorb. Cabala și interpretare*, Editura Polirom, 2004, pp. 49-50.

care a izvorât din studiul Torei e întemeiată pe statutul special al textului sacru. O idee de bază în abordarea aceasta, ontologică a textului sacru este că lumea se menține sau există prin Tora, prin studiul cărții, pe care atât Dumnezeu cât și omul trebuie să o contemple. Argumentând Tora ca paradigmă a creației, literatura rabinică păstrează în *Ghematriaot* o aserțiune interesantă: „Dumnezeu se uita în cartea preexistentă a Torei și crea. În acest caz, Dumnezeu contemplând un model, o schemă extra-divină, a acționat ca un demiurg care urmează un plan pre-existent. Cartea pare să conțină universul, cel puțin în mod virtual, în vreme ce Dumnezeu îl realizează la fel cum arhitectul urmărește un plan preliminar. Pre existența, poate chiar primordialitatea, îi conferă Torei aura unei cărți cosmice, confirmate prin faptul că divinitatea o studiază atent pentru a crea lumea.”⁷

În perioada inter-testamentară, se dezvoltă o nouă direcție, alegorică, de interpretare a Scripturii. Un exponent al acestei direcții profund atașat de gândirea iudaică, membru erudit al diasporei evreiești, Filon din Alexandria Egiptului, consacră pentru teologia creștină conceptul de Logos divin. Preocupat de studiul și interpretarea Scripturii, el a scris în mare parte lucrări de exegeză biblică, iar în 18 dintre ele comentează prima parte a cărții Facerea a Vechiului Testament. Un element central pentru înțelegerea universului și a experienței religioase este conceptul de Logos, pe care Filon îl asociază cu Dumnezeu transcendent care creează și susține lumea și cu modul în care El se descoperă ființelor create de El. Fundamentul sistemului său teologic îl constituie monoteismul iudaic la care adaugă elemente de filosofie greacă. Dacă înaintea lui Filon, conceptul de Logos a fost utilizat mai întâi de Heraclit din Efes pe care-l asocia atât cu ordinea cosmică, cât și cu gândirea omenească superioară, „Platon își imagina Logosul ca pe un Dumnezeu al ideilor, iar stoicii considerau Logosul rațiune cosmică sau destin, Filon din Alexandria a definit Logosul pentru prima dată ca rațiune divină, ca ipostază a divinității sau Cuvânt divin.”⁸

Prologul Evangheliei după Ioan este o replică la capitolul 1 din cartea Facerii. Considerat „o primă și completă vestire a tainei mântuirii, o doxologie a slavei dumnezeiești, cult de adorație centrat pe iubire, viață și lumină”⁹, acest prolog este mult mai profund decât textul corelativ din Facerea (cap. 1) și mai teologic: „Geneza se ocupă de crearea lumii văzute și nevăzute, în vreme ce Ioan ne cufundă, prin Christos, în abisul veșnic dinainte de creație, unde Cuvântul e Dumnezeu. Apoi coboară la începutul timpului și al creației. Și aceasta nu întâmplător sau fără motiv, ci el ne

⁷ Ibidem, pp. 53-54

⁸ ȘTEFAN MUNTEANU, *Cuvânt și cultură. Însemnări pe marginea cultivării limbii*, Editura Amphora, Timișoara, 2000, p. 30.

⁹ ANDRÉ SCRIMA, *Comentariu integral la Evanghelia după Ioan*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 19.

revelază că toată creația a luat ființă prin Cuvânt, ca pregătire a Întrupării, ca și cum destinul creației este să se întrupeze în ea Dumnezeu [...]. Iar întruparea e mai profundă decât creația. Primele două versete (ale Evangheliei după Ioan-n.n.) ne introduc, așadar, în taina veșnică, în care vedem că Dumnezeu cel de nedescris și de necuprins, „Cuvântul” negrăit, pregătește revelarea „Cuvântului” arătat.”¹⁰ Acest imn teologic din Prologul Evangheliei după Ioan, se compune, în viziunea lui André Scrima, din mai multe secvențe cu nuanță „temporală”: înainte de crearea lumii (Ioan 1, 1-2), crearea lumii (Ioan 1, 3), coborârea în creație până la întrupare (Ioan 1, 4-18) pentru ca lumina să se lase peste întuneric: „În El era viața și viața era lumina oamenilor; și lumina în întuneric luminează și întunericul nu a cuprins-o” (Ioan 1, 4-5). Evanghelistul întrerupe această transfigurare a Cuvântului în Lumină pentru a numi un martor al luminii: „Fost-a om trimis de la Dumnezeu; numele lui era Ioan. Acesta a venit spre mărturie, ca să dea mărturie despre lumină, pentru ca toți să creadă prin el” (Ioan 1, 6-7). În continuare, Sf. Evanghelist Ioan face distincție dintre lumina lui Hristos și lumina lui Ioan Botezătorul: „Nu era el lumina, ci ca să dea mărturie despre lumină” (Ioan 1, 8).

Teolog și mistic, Sf. Ioan Evanghelistul ni-l dezvăluie pe Iisus-Lumină și „dă mărturie pentru lumină” (Ioan 1, 7). Oamenii se pot împărtăși din lumina divină, știm aceasta încă din Vechiul Testament și rostim acest text din psalmi în rugăciunile de la vecernie și utrenie: „Că la tine este izvorul vieții, întru lumina ta vom vedea lumină” (Ps. 35, 9). Evanghelia după Ioan precizează nu doar că fiecare om poate primi această lumină (Ioan 1, 9), ci că această cunoaștere a Cuvântului-Lumină nu este una simplă, naturală, ci presupune „putere de sus”, harul divin: „În lume era și lumea prin El s-a făcut și lumea nu L-a cunoscut. Dar tuturor celor care L-au primit *le-a dat putere* să devină fii ai lui Dumnezeu” (Ioan 1, 10-12). În convorbirea cu Nicodim, Iisus explică modul în care păcatul pervertește firea umană și slăbește comuniunea omului cu Dumnezeu: „Lumina a venit în lume, dar oamenii au iubit întunericul mai mult decât Lumina. Căci faptele lor erau rele” (Ioan 3, 19). Prin Logosul întrupat, Dumnezeu reia legătura cu omul și reface această comuniune prin Cuvânt: „acest Fiu, fiind strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu, ține toate cu cuvântul puterii Sale” (Evrei 1,3). Nu doar cuvântul este un element al refacerii legăturii omului cu Dumnezeu, ci Evanghelia însăși este vestită de Cuvânt, de Logosul întrupat Care va spune despre Sine: „Eu sunt Lumina Lumii” (Ioan 8, 12), iar despre Apostoli, ca vestitori ai Cuvântului: „Voi sunteți lumina lumii!” (Matei 5, 14) După cum profeții și dreptii Vechiului Testament au avut conștiința apartenenței la Cuvânt, tot astfel și Apostolii vor trebui să țină seama de dimensiunea misionară a slujirii

¹⁰ Ibidem, pp. 19-20.

prin cuvânt. Psalmistul David își întemeiază speranța mântuirii sale în lumina și cuvântul lui Dumnezeu: „Tu ești lumina mea, Doamne! Doamne, luminează întunericul meu! (II Regi 22, 29). Psalmul 118 subliniază această putere luminătoare a Cuvântului: „Arătarea cuvintelor Tale luminează și înțelepțește pe prunci.” (Ps. 118, 30) Acest itinerar pedagogic, catehetic, de la întuneric la lumină, îl întâlnim adesea în Psalmi: „Tu vei aprinde făclia mea, Doamne; Dumnezeul meu, vei lumina întunericul meu”. (Ps 17,31) și în Pildele lui Solomon: „povața este un sfeșnic bun și legea o lumină, iar îndemnurile care dau învățătură sunt calea vieții.” (Pilde 6, 23), respectiv „Sufletul omului este un sfeșnic de la Domnul; el cercetează toate cămărilor trupului” (Pilde 20, 27). Aceeași funcție călăuzitoare a luminii o aflăm în lamentația lui Iov: „Pentru ce dă Dumnezeu lumina vieții celui nenorocit și zilele celor cu sufletul amărât [...]. Celui care nu știe încotro să meargă și pe care îl îngreădește Dumnezeu de jur-împrejur?” (Iov, 3, 20; 23)

Unitatea dintre Cuvânt și Lumină este sesizabilă deplin prin întruparea lui Hristos. „Întregul Vechi Testament este așteptarea arătării slavei lui Dumnezeu. Și iată, această așteptare se împlinește acum, căci Evanghelia după Ioan proclamă prezența lui Dumnezeu, a sfințeniei, vieții și luminii Lui”¹¹. Textul evanghelic care anunță întruparea Logosului divin rezumă întreaga taină a Noului Testament: „Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14). Mântuirea noastră este posibilă prin lucrarea mântuitoare săvârșită de Hristos pentru noi. Mântuirea nu o primim exclusiv prin anumite fapte sau doar prin primirea cuvântului, a Legii, ci prin Persoana lui Iisus Hristos. Iisus Hristos este numit Mântuitorul pentru că El Însuși, ca Persoană, ne mântuiește. Oamenii sunt mântuiți „prin acceptarea liberă a comuniunii cu Hristos și, în Hristos, cu întreaga Sfântă Treime. Astfel, toată mântuirea are marca unei relații personale între Hristos și, prin El, între Sfânta Treime și oameni”¹². Lucrarea mântuitoare săvârșită de Iisus Hristos are trei aspecte sau trei slujiri, și anume: Arhieru (Evrei 9, 11), Învățător-Profet (Apoc. 12, 10), Domn sau Împărat (Matei 28, 18). Aceste demnități sau slujiri ale Mântuitorului Iisus Hristos sunt nedespărțite, căci lucrarea mântuitoare este una: „El învață slujind, Se jertfește biruind urmările păcatului, stăpânește ca un miel înjunghiat.”¹³ Prin această lucrare unitară oamenii pot fi îndrumați și ajutați să găsească calea spre Dumnezeu. Iisus Hristos nu este un Învățător ca oricare om și nu poate fi comparat cu vreun întemeietor de religie, depășind orice prooroc dinainte de El. El se identifică cu învățătura Sa, iar învățătura Sa izvorăște din El. Noi învățăm privind la

¹¹ Ibidem, p. 24.

¹² Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010, p. 114.

¹³ Ibidem, p. 117.

Persoana Lui și rămânând în strânsă comuniune cu El: „Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre.” (Matei 11, 29)

Iisus Hristos este Învățătorul suprem. Din Persoana Sa izvorăsc lumina și învățătura Sa. „El nu descrie prin imaginație tabloul înălțător a ceea ce ar putea să fie omul dar nu reușește să fie, ci ceea ce a ajuns cu adevărat omul în El. El îl arată pe om în starea desăvârșită de după înviere, care poate deveni și starea reală a tuturor celor ce cred în El. [...] În Hristos cel înviat avem continuu chipul real a ceea ce vom fi și noi.”¹⁴ Dacă profeții Îl reprezentau tipologic pe Hristos sau vorbeau despre El în virtutea unor descoperiri, Hristos, Profetul Profeților și Învățătorul, ne aduce nouă apogeul învățaturii despre Dumnezeu și om, după cum afirmă pr. Dumitru Stăniloae¹⁵: „Dacă Moise n-a putut urca tot poporul în muntele cunoștinței infinite și directe a lui Dumnezeu, Hristos poate face aceasta.” Prin predica și învățăturile Sale Se revelează persoana lui Hristos și Dumnezeu întră în dialog cu oamenii. Prin chemarea lui Hristos oamenii au șansa de a primi Împărăția lui Dumnezeu. Hristos este pentru toți oamenii „sfârșitul Legii” (Romani 10, 4) și al proorocilor, pentru că toate proorociile s-au împlinit prin El. Puterea dumnezeiască a cuvintelor Lui o trăiesc toți cei care intră în comuniune strânsă cu Hristos: „cine este lângă El simte prin cuvintele Lui omenești, prin privirile Lui și prin toată înfățișarea, comportarea și faptele lui, dumnezeirea nevăzută a subiectului Său”¹⁶. Cuvintele lui Hristos sunt o iradiere a Persoanei Sale. El este „Cuvânt ca ipostas dumnezeiesc devenit și ipostas omenesc”¹⁷. După ce a săvârșit minunea înmulțirii pâinilor și a peștilor, Hristos le-a vorbit oamenilor despre „pâinea cea vie care s-a coborât din cer” (Ioan 6, 51), despre Trupul și Sângele Său ca hrană spre viața de veci „adevărată mâncare și adevărată băutură”. Chiar dacă multora din cei prezenți li s-a părut „greu cuvântul acesta” (Ioan 6, 60), Petru Apostolul văzând toate minunile lui Hristos săvârșite mai înainte, primește acest adevăr tainic și își mărturisește adeziunea sa totală la Cuvânt: „Tu ai cuvintele vieții veșnice” (Ioan 6, 68).

Primirea Cuvântului lui Dumnezeu, ca act de credință din partea noastră, ne apropie de Dumnezeu, ne aduce în comuniune cu El și cu noi între noi, dar, mai ales, restabilește puterea unificatoare a cuvântului omenesc. „De aici, ponderea unificatoare excepțională pe care o au cuvintele lui Hristos, prin evidența adevărului pe care îl exprimă, prin iubirea ce o comunică, prin acoperirea lor cu viața Lui, prin însuși modul prezenței Lui în ele, ca

¹⁴ Ibidem, p. 121.

¹⁵ Ibidem, p. 125.

¹⁶ Ibidem, p. 127.

¹⁷ Ibidem, p. 129.

Persoană de viață dătătoare.”¹⁸ Părintele teolog Dumitru Stăniloae intuiește legătura indescritibilă care se află între persoană și cuvânt, între taina persoanei și taina cuvântului: „De fapt, cuvântul e persoană sau persoana e cuvânt. Nu poate fi una fără alta. Cuvântul e persoană pentru persoană și persoana e cuvânt pentru persoană. Chiar dacă tace, persoana-mi vorbește. Ea îmi vorbește pentru că e viață care palpită pentru mine, care e atentă la mine și mi-o spune aceasta prin cuvinte sau prin simpla ei prezență.”¹⁹

Prin predica Sa, Iisus Hristos ne revelează Persoana Sa și tainele Împărăției lui Dumnezeu. El este pentru noi deopotrivă Arhiereu și Slujitor, Învățător și Profet, Împărat și Stăpân care a dăruit oamenilor puterea de a învinge moartea pentru a ajunge la suprema întâlnire cu Dumnezeu. Ca Arhiereu, Hristos „întoarce rostul morții. În loc de mijloc de trecere la cel mai redus grad de viață, ea e folosită de El ca mijloc de biruire a ei și de intrare în viața veșnică [...] Hristos oferea umanității prin moartea Lui o unire maximă cu absolutul”²⁰. Iubirea maximă arătată de Hristos pentru om prin Cruce ne încredințează de dumnezeirea Sa, dar și de faptul că „n-a fost om care să se ridice la o astfel de culme a umanității. El S-a arătat prin aceasta ca Viața oamenilor [...] Ca izvor al vieții, El poate aduce la viața veșnică și pe cei morți: «Eu sunt Învierea și Viața. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va trăi» (Ioan 11, 25)”²¹. Ca Învățător, Iisus Hristos Se comunică pe sine ca Adevăr, Cale și Viață, lucrând prin toată învățătura și patima Lui pentru refacerea unității noastre cu Tatăl și cu oamenii. El este Proorocul ultim, „sfârșitul legii și al proorociei” (Romani 10, 4); care prin cuvintele Lui ne dăruiește viața și lumina Împărăției Tatălui: „S-a făcut și adevăratul nostru Învățător. El ne-a făcut cunoscută viața, dându-ne putința să trăim în unire cu El. Am învățat de la El iubirea, arătându-ne iubirea. Nu e un învățător teoretic, ci un Îndrumător tainic (Mistagog) în ceea ce ne învață. El ne dă învățătura cea mai înaltă, în forma cea mai eficientă. El a fost Cuvântul care are și ne comunică viața desăvârșită și veșnică, nesfârșită, aflată în El.”²²

Puterea unificatoare a cuvântului dumnezeiesc o resimt credincioșii la rugăciune. Ei recunosc în această unitate autoritatea divină a lui Iisus Hristos și prezența Lui tainică: „unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20). Cei care vestesc Evanghelia lui Hristos cer de la El „cuvânt cu putere multă” pentru că asupra lor apasă o mare responsabilitate. Ei dau socoteală pentru orice îndemn, prin cuvânt sau

¹⁸ Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 328.

¹⁹ Ibidem, p. 329.

²⁰ Ibidem, pp. 184-185.

²¹ Ibidem, p. 333.

²² Ibidem, p. 334.

prin faptă, precum și prin exemplul personal la trăirea cuvântului lui Dumnezeu. Avertismentul Mântuitorului asupra vestitorilor cuvântului lui Dumnezeu dezvăluie, indirect, o deosebită grijă pentru mântuirea tuturor, dar mai ales a celor neîntăriți sufletește, mai ușor de ispitit prin puțina lor cunoștință: „cine va sminti pe unul dintre aceștia mici, care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne o piatră de moară și să se arunce în adâncul mării” (Matei 18, 6). La această grijă pentru mântuirea tuturor se adaugă și respectul față de integritatea mesajului evanghelic. Întrucât credincioșii ascultă cuvintele Evangheliei și le primesc ca de la „Domnul vieții”, atenția vestitorilor Cuvântului lui Dumnezeu trebuie să se îndrepte și spre transmiterea intactă, nedeformată a cuvintelor Mântuitorului, ca unii care vorbesc „în numele Domnului”: „Deci, cel ce va strica una din aceste porunci, foarte mici, și va învăța așa pe oameni, foarte mic se va chema în împărăția cerurilor; iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor” (Matei 5, 19). Iată cum „de cuvântul propovăduitorului Evangheliei se leagă Iisus Hristos”²³ care se ascunde tainic în cuvintele lui, dar are și o anumită transparență prin viața și cuvintele acelui om. A face să se nască credința în oameni, nu stă exclusiv în puterea vestitorului Cuvântului, ci e o lucrare a lui Dumnezeu și a Duhului Sfânt. În acest sens Sf. Ap. Pavel delimitează misiunea sa de puterea sfințitoare a cuvântului, putere izvorâtă din jertfa Mântuitorului: „Hristos nu m-a trimis ca să botez, ci să binevestesc, dar nu cu înțelepciunea cuvântului, ca să nu rămână zadarnică crucea lui Hristos” (I Corinteni 1, 17). După cum prezența lui Hristos între noi, cu noi, în Biserica Sa este continuă și după Învierea Sa, „până la sfârșitul veacurilor” (Matei 28, 16), la fel și întreita Sa slujire nu s-a încheiat. El continuă să rămână pentru noi „Arhiereul bunăților viitoare” (Evrei 9,11) și *Împăratul Învățător*, care împlinește misiunea Sa profetică și după Înviere. El i-a investit pe slujitorii Lui, Apostolii, preoții și toți slujitorii Lui, de-a lungul istoriei până în zilele noastre, să vorbească în numele Lui, întărindu-i spre această misiune prin harul divin. Această continuitate a prezenței sfințitoare și luminătoare a cuvântului lui Dumnezeu în istorie o accentuează pr. Dumitru Stăniloae când afirmă: „Chiar în starea Lui de slavă, El continuă să ne fie Prooroc, pentru că prezintă dumnezeirea prin umanitatea Lui slăvită și ne atrage și pe noi la umplerea tot mai mare de slava Lui, care e una cu tot mai înalta desăvârșire a umanului, asemenea umanului făcut propriu Persoanei Lui. El este ultimul și supremul Prooroc, pentru că mai sus de El nu a urcat umanitatea ca model pentru noi, sau mai deplin nu s-a arătat și nu se va arăta Dumnezeirea prin umanitate.”²⁴

²³ HERMAN DEMBOWOSKY, *Grundfragen der Christologie*, München, Kaiser Verlag, 1969, p. 313.

²⁴ DUMITRU STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, p. 337.

Învierea lui Hristos „a umplut toate de lumină: și cerul și pământul și cele dedesubt” (*Canonul Învierii*) și ne-a descoperit că lumea aceasta, cosmosul întreg nu sunt destinate morții, ci Învierii și transfigurării. După Pogorârea Sfântului Duh, cerul ne-a rămas deschis și, de atunci, prin Hristos, harul și darurile Lui se revarsă neîncetat asupra celor ce fac parte din Trupul lui Său, Biserica. Mântuitorul Hristos, care toate le lucrează spre mântuirea noastră, a lăsat în biserică sfintele taine ca moduri de transcendere ale umanului și de sfințire a omului până la unirea cu Dumnezeu. „Credința creștină afirmă că această unire în trepte nu e o operă a omului, nici o confundare cu Dumnezeu [...]. Relația intimă cu Dumnezeu, în care intră (omul-n.n.) prin Taine, accentuează calitatea omului de persoană unică, de valoare eternă, scăpat de sub forța naturii depersonalizate prin patimi, se arată, nu numai în aceea că Dumnezeu Însuși este o Treime de Persoane, ci și în aceea că în fiecare Taină, omul care o primește este indicat cu numele. El e primit în fiecare Taină ca persoană unică în comuniunea pentru veci prin Hristos, Persoana dumnezeiască devenită și om pentru veci, în comuniune cu Treimea Persoanelor dumnezeiești, indicate și ele cu numele, asigurându-i-se prin aceasta fericirea veșnică.”²⁵ Astfel, prin Botez se naște omul nou în Hristos și devine mădular viu al Bisericii Sale. Prin faptul că botezul ne unește cu Dumnezeu și cu semenii el s-ar putea numi „Taina deplinei înfrățiri a oamenilor înfițați de Tatăl, în Hristos prin Duhul Sfânt”²⁶. O nouă treaptă în unirea cu Hristos o reprezintă Taina Mirungerii prin care omul „îmbrăcat cu putere de sus” primește, prin „pecetea darului Sfântului Duh”, daruri vii care-i sfințesc puterile sufletești și trupești. Treapta maximă a înfierii și a transcenderii firii omenești are loc în Taina Împărtășaniei. „Acum nu mai pătrunde în om Hristos numai prin harul sau energia Lui, asemenea apei sau untdelemnului, ci cu însuși Trupul și Sângele Lui, primite de om de bună voie în sine. Unirea cu Hristos a ajuns acum la treapta cea mai înaltă”²⁷. Printr-o primire continuă a sfintelor taine, omul înaintează în iubire, în comuniune și devine conștient de propria responsabilitate pe care o are față de Dumnezeu, față de sine și față de lume. Prin Taine sporește unitatea Bisericii cu Hristos și în ea însăși, iar această unitate se revarsă asupra tuturor credincioșilor care le primesc (Efes. 4, 11-13). Tainele evidențiază valoarea trupului omenesc, prin care se realizează o mai mare unire a Creatorului cu creatura. Sfințirea trupului înseamnă a-l face transparent, străveziu prezenței dumnezeirii și, de aceea, sfințirea trupului prin taine devine și o sfințire a sufletului. Prin Întrupare „Logosul lui Dumnezeu a purces la o nouă, mai strânsă și mai sigură unire a tuturor în Sine. În scopul acesta S-a folosit tot de firea omenească, pentru capacitatea ei de a fi mijloc de unificare a tuturor

²⁵ Ibidem, p. 199.

²⁶ Ibidem, p. 200.

²⁷ Ibidem, p. 200.

făpturilor între ele și între ele și Dumnezeu[...]. Prin faptul că nu S-a unit cu un ipostas uman, ci S-a făcut El însuși ipostasul naturii umane [...] a făcut din umanitatea asumată mijlocul de unire și de îndumnezeire a întregii umanități și creații în Dumnezeu.”²⁸ În noaptea Învierii Domnului, atunci când sărbătorim biruința luminii, a vieții asupra întunericului și a morții afirmăm continua comuniune cu Hristos chiar și dincolo de limitele vieții pământești cântând: „Dă-ne nouă mai adevărat să ne împărtășim cu Tine în Ziua cea neînserată a Împărăției tale.”

Sfântul Ioan Evanghelistul, teologul prin excelență al luminii, prezintă Evanghelia ca o revărsare de lumină: „aceasta este vestirea pe care am auzit-o de la El și v-o vestim: că Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu este întru El” (1 Ioan 1, 5). Hristos primește iubirea noastră ca o ascultare de cuvânt prin care ne descoperă voia Tatălui: „cel ce nu Mă iubește, nu păzește cuvintele Mele. Dar cuvântul pe care îl auziți nu este al Meu, ci al Tatălui care M-a trimis” (Ioan 14, 24). Cuvântul lui Dumnezeu are putere de vindecare pentru cei care-l primesc: „Altădată erați întuneric, iar acum sunteți lumină întru Domnul; umblați ca fiii ai luminii!” (Efes. 5, 8) și de condamnare pentru cei care îl resping: „Cine Mă nesocotește pe Mine și nu primește cuvintele Mele are judecător ca să-l judece: cuvântul pe care l-am spus acela îl va judeca în ziua cea de apoi” (Ioan 12, 48). Există, așadar, între noi, oameni în care cuvintele Luminii nu pătrund, după cum erau și pe vremea Mântuitorului Iisus Hristos: „știu că sunteți sămânța lui Avraam, dar căutați să Mă omorâți, pentru că cuvântul Meu nu încapă în voi (Ioan 8, 37).

În Vechiul Testament, profeții erau numiți „văzători”, pentru că ei „L-au văzut” într-un anumit fel pe Dumnezeu și El le-a descoperit voia Sa ca unii care au lăsat să le pătrundă în inimă lumina cuvântului divin. Aceștia au muștrat în mai multe rânduri „orbirea lui Israel” amintindu-i de misiunea cu care l-a investit Dumnezeu printre neamuri: „Eu, Domnul, Te-am chemat întru dreptatea Mea și Te-am luat de mână și Te-am ocrotit și Te-am dat ca legământ al poporului Meu, spre luminarea neamurilor; ca să deschizi ochii celor orbi, să scoți din temniță pe cei robiți și din adâncul închisorii pe cei ce locuiesc întru întuneric” (Isaia 42, 6-7). Cu toate acestea, Israel, chipul slujitorului desăvârșit, este muștrat de Domnul pentru idolatria la care decăzuse: „Surzilor, auziți; orbilor, priviți, vedeți! Cine este orb, fără numai sluga Mea? Cine este surd ca trimisul Meu? Cine este orb ca cel de un neam cu Mine și surd ca Slujitorul Domnului?” (Isaia 42, 18-19) Orbirea spirituală a fost cauzată de împotmoliri în probleme de ordin material (Deuteronom 16, 19), de un refuz al poruncilor divine (Ps. 145, 8) sau chiar de o neascultare fățișă, care împreună au dus la o stare de opacitate spirituală paralizantă:

²⁸ Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 10.

„Stați încremeniți și înmărmuriți, fiți orbi și orbi rămâneți! Îmbățați-vă, dar nu de vin; clătinați-vă, dar nu de băutură. [...] Drept aceea orice descoperire este pentru voi ca graiurile dintr-o carte pecetluită. Dacă le dai cuiva care știe carte și-i zici: «Citește!», el îți răspunde: «Nu pot, căci este pecetluită!» Și dacă o dai cuiva care nu știe carte și-i zici: «Citește!», el îți va răspunde: «Nu știu carte!» Și a zis Domnul: «De aceea poporul acesta se apropie de Mine cu gura și cu buzele Mă cinstește, dar cu inima este departe, căci închinarea înaintea Mea nu este decât o rânduială omenească învățată de la oameni»”. (Isaia 29, 9-12) Profetul Isaia îndeamnă poporul la un examen de conștiință, ca primă condiție pentru ieșirea din întuneric și la pocăința purificatoare care aduce lumina divină în spirit (Isaia 1, 11-19) și transformă pustiul în pământ roditor: „Și va înflori și se va bucura pustiul Iordanului și mărirea Libanului se va da lui și cinstea Carmelului; și poporul meu va vedea slava Domnului, strălucirea Dumnezeului nostru [...] Atunci se vor deschide ochii celor orbi și urechile celor surzi vor auzi”. (Isaia 35, 2-5)

Când Iisus l-a vindecat pe orb ungându-i ochii cu tină și trimitându-l să se spele la scaldătoarea Siloamului, fariseii au fost scandalizați de încălcarea sabatului și de evidența minunii. Hristos critică formalismul lor religios și se exprimă, din nou, paradoxal: „Spre judecată am venit în lumea aceasta, ca cei care nu văd să vadă, iar cei care văd să fie orbi.” (Ioan 9, 39) Întrebarea fariseilor denotă o viziune teologică confuză, care amestecă planurile: „Oare și noi suntem orbi?” (Ioan 9, 40) Răspunsul Mântuitorului este de data aceasta concis și punctual: „Dacă ați fi orbi n-ați avea păcat. Dar acum ziceți: Noi vedem. De aceea păcatul rămâne asupra voastră” (Ioan 9, 41). Cu alte cuvinte, Iisus, ca Fiu al Tatălui, lucrează la lumina zilei Tatălui. Ziua Domnului este fără sfârșit, iar El lucrează cât este lumină mai ales în această zi de sabat pentru că lucrul cuvântului și al milei sunt neîntrerupte. În acest context, mesajul Mântuitorului este unul de deschidere față de lumina cuvântului și evitarea împietririi inimii: „A merge prin lume nu înseamnă a merge neapărat pe pământul care se vede. Există și mersul prin lumina invizibilă, căci întuneric nu este numai noaptea. Atât ziua, cât și noaptea, lumea este întunecată de rău. [...] Iisus spune mereu că menirea lui nu este judecata, ci luminarea celor pe care-i amenință capcanele drumului. În lumina pe care o aduce, oamenii pot să se cunoască și să se cerceteze. Se descoperă unii pe alții și află că sunt salvați. Ei înțeleg astfel că refuzul acestei lumini duce la moarte.”²⁹

Hristos este „Lumina lumii” și ne cheamă și pe noi să ne lăsăm pătrunși de lumina Lui: „Cât aveți Lumina, credeți în Lumină, ca să fiți fii ai Luminii” (Ioan 12, 36). În prezența luminii se întâmplă foarte multe

²⁹ MAURICE COCAGNAC, *Simbolurile biblice. Lexic teologic*, Editura Humanitas, București, 1997, p. 22.

convertiri. Saul din Tars, viitorul Apostol Pavel, aude glasul lui Dumnezeu într-o lumină: „Cine ești, Doamne?” (F. Ap 9, 5) iar, mai târziu, tot el prezintă creștinilor valoarea cuvintelor Evangheliei în termeni antitetici: „dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioșilor, ca să nu le lumineze lumina Evangheliei slavei lui Hristos, Care este chipul lui Dumnezeu. [...] Fiindcă Dumnezeu, Care a zis: „Strălucească, din întuneric, lumina” - El a strălucit în inimile noastre, ca să strălucească cunoștința slavei lui Dumnezeu, pe fața lui Hristos” (II Corinteni 4, 4; 6). Mai aproape de această intuire a cuvântului ca lumină mântuitoare se află Sf. Ap. Petru când afirmă: „și noi avem cuvântul proorocesc mai întărit, la care bine faceți luând aminte, ca la o făclie ce strălucește în loc întunecos, până când va străluci ziua și Luceafărul va răsări în inimile voastre” (II Petru 1, 19). În Predica de pe Munte, Hristos ne atenționează asupra valorii chipului lui Dumnezeu în noi și să fim atenți ca nu cumva „lumina din noi” să devină „întuneric.” (Matei 5, 14)

În predicile sale, Sf. Ap. Pavel se referea adeseori la mesajul Evangheliei, la cuvintele pe care el le transmitea ascultătorilor, la raportul dintre înțelepciunea omenească și înțelepciunea dumnezeiască, în care fundamentală este lucrarea Duhului Sfânt. „Iar noi n-am primit duhul lumii, ci Duhul cel de la Dumnezeu, ca să cunoaștem cele dăruite nouă de Dumnezeu; pe care le și grăim, dar nu în cuvinte învățate din înțelepciunea omenească, ci în cuvinte învățate de la Duhul Sfânt, lămurind lucruri duhovnicești oamenilor duhovnicești (I Corinteni, 2, 12-13). Temeiul propovăduirii Evangheliei de către apostoli se află în trimiterea lor de către Hristos pentru a continua lucrarea Sa în lume (Matei 28, 19-20). Ei au vestit Cuvântul lui Dumnezeu nu cu înțelepciunea omenească, ci ajutați de harul lui Hristos. Sfântul Ioan Gură de Aur în *Omiliile sale la Epistola I către Corinteni* admiră curajul acestor oameni simpli, pescari, vameși, făcători de corturi, necărturari care au reușit să schimbe mentalitățile și viețile oamenilor, să-i convingă să renunțe la idolatrie, să întemeieze biserici și să-L urmeze pe Hristos. Nu s-au temut nici de amenințări, nici de prigoane, nici de suferințe, nici de martiriu: „Ceea ce n-au reușit filozofii antichității cu filozofia lor au reușit oamenii simpli, neînvățați, cu Evanghelia, nu prin puterea lor, ci prin puterea lui Dumnezeu. Cât s-au străduit Platon și ucenicii săi să ne vorbească și să ne convingă despre nemurirea sufletului și n-au reușit să spună nimic clar sau să convingă pe careva. [...] Crucea, însă, a convins prin oameni simpli, a câștigat lumea [...]. Ceea ce au reușit cu harul lui Dumnezeu vameșii și pescarii, filozofii și ritorii, stăpânitorii acestei lumi, deși au făcut tot ce le-a stat în putință, n-au putut nici măcar să-și închipuie [...]? Cum s-a făcut de au trecut la astfel de fapte mari cei doisprezece Apostoli, oameni simpli care trăiau pe marginea lacurilor, a râurilor și în pustiu și care poate că nu intraseră niciodată într-o cetate, în agora? Cum de le-a venit să înfrunte o

lume întreagă [...] ? Și cum le-a venit să propovăduiască astfel de idei cu totul și cu totul noi [...] ? Cum într-un timp atât de scurt au străbătut lumea, fără să țină seama nici de pericole, nici de moarte, nici de dificultatea lucrului în sine, nici de faptul că erau puțini, fără să țină seama de mulțimea celor care li se împotriveau, nici de puterea lor, nici de înțelepciunea potrivnicilor lor [...] ? Cum ar fi făcut toate acestea dacă n-ar fi avut de partea lor pe Dumnezeu ?”³⁰

Temeiul propovăduirii noastre stă în faptul că celălalt, aproapele meu, face parte din viața mea și este viața mea. Dacă Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat folosește cuvintele omului pentru a-l aduce pe om la iubirea Lui și pentru a spori unitatea între oameni (Matei 5, 44-45) și oamenii sunt chemați, la rândul lor, să-și sporească unitatea și iubirea lor tot prin cuvânt. Având această sete neîncetată pentru comunicare, această disponibilitate spre comuniune, înseamnă că persoana umană a primit această sete de infinitate tot „de la acel izvor al iubirii universale și neîncetate”³¹ și a primit și ea puterea unei astfel de iubiri. În numele unei asemenea iubiri care transfigurează, măntuiește și sfințește, noi vestim mai departe Cuvântul lui Hristos și arătăm tuturor că „am văzut Lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc” (Sf. Liturghie). Căci, după cum prin lucrarea Duhului Sfânt primim Tainele, prin harul divin „ne naștem de sus”, prin pocăință, tot prin lucrarea harului ne înnoim mintea (gr. „*metanoia*”) ca să umblăm întru „înnoirea vieții” (Romani 6, 4). „Nașterea din nou este în mod necesar rodul unei morți”³², față de păcat. De acum, pentru toți cei care cred și trăiesc în Hristos primează filiația spirituală: „cel ce va face voia Tatălui Meu Celui din ceruri, acela îmi este frate și soră și mamă” (Matei 5, 20), precum și înfierea divină, ca rod al harului: „Care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut” (Ioan 1, 13). Propovăduim așadar tuturor Lumina lui Hristos „ocean de har, de lumină și de putere, care iradiază din Hristos pătrunde în toți cei ce primesc Tainele și același Soare al Dreptății e prezent și activ în această lumină și energie ce-i pătrunde”³³. Înșușirile, darurile și modurile de manifestare ale luminii lui Hristos în om sunt descrise de misticii Bisericii de Răsărit într-un mod cu greu de cuprins prin cuvinte omenești, dar chiar și așa, acestea rămân mărturii ale unei experiențe creștine inefabile, tainice și dumnezeiești. Iată cum descrie în imnele sale Sf. Simeon Noul Teolog această revărsare de lumină și de har care transfigurează totul: „Iar strălucirea slavei Tale dumnezeiești se face văzută nouă ca lumina simplă, ca lumina dulce,/ Se descoperă ca lumină, se

³⁰ Sf. IOAN GURĂ DE AUR, *Tâlcuirea Epistolei I către Corinteni*, Editura Sophia, București, 2005, pp. 38-39.

³¹ Ibidem p. 332.

³² D. STĂNILOAE, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, p. 25.

³³ Pr. Prof. Dr. DUMITRU STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 19.

unește întreagă, cum socotesc, cu noi toți, robii tăi./ E lumina văzută duhovnicește de departe, dar lumina aflată, totodată, înăuntrul nostru./ E lumina care susură ca apa și arde ca focul, în inima în care pătrunde neîndoielnic. E lumina de care am cunoscut, Mântuitorule, sufletul meu ticălos și smerit, cuprins, aprins și mistuit!”³⁴

Dacă la începuturile Scripturii și ale Creației lumii străjuiau Cuvântul creator al lui Dumnezeu și „lumina cea dintâi”, Noul Testament se încheie tot cu perspectiva aceleași revărsări dumnezeiești de lumină. Promisiunea finală a acestui Nou Legământ, sfințit prin Sângele lui Hristos, este Împărăția luminii și a frumuseții pentru toți cei care au crezut în (Cuvântul lui) Hristos, au pățimit pentru El și L-au urmat deplin iubindu-L până la Cruce. „Vor vedea fața Lui și numele Lui va fi pe frunțile lor. Și noapte nu va mai fi; și nu au trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăți în vecii vecilor” (Apoc 22, 4-5). Astfel încheie Sf. Ioan Teologul revelația sa despre tainicul sfârșit al lumii într-o viziune apoteotică a luminii fără sfârșit.

³⁴ <http://www.crestinortodox.ro/carti-ortodoxe/imnele-iubirii-dumnezeiesti/-80451.html>